

Michał Rogoż

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID 0000-0002-8041-0610

Emanuel Studnicki

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ORCID 0000-0002-3988-3459

Polskojęzyczna przestrzeń internetowa wokół powieści *Hobbit, czyli tam i z powrotem* Johna Ronalda Reuela Tolkiena

Jednym z najbardziej holistycznych systemów kulturowych prezentujących uporządkowany układ czasoprzestrzenny oparty na założeniach symbolicznych jest Tolkienowskie uniwersum związane z kilkoma jego powieściami opisującymi alternatywną rzeczywistość, wzorowaną na mitologii celtyckiej¹. Dzieła brytyjskiego pisarza od lat należą do klasyki gatunku fantasy, o czym świadczą choćby powszechne nawiązania i naśladownictwa w kręgu pokrewnej literatury, bogate piśmiennictwo przedmiotu oraz rozwój rozmaitych pobocznych kontekstów poszerzających swą otoczkę kulturową towarzyszącą recepcji utworów tego autora. *Hobbit, czyli tam i z powrotem* (*The Hobbit or There and Back Again* – 1937) to najstarsza powieść angielskiego pisarza, a zarazem pierwsza jego książka, która ukazała się w Polsce². Dopiero rok później wydawnictwo Czytelnik przystąpiło do edycji najbardziej znanej trylogii J.R.R. Tolkiena *Władca Pierścieni*. Kolejne wydania tych utworów pojawiły się na polskim rynku wydawniczym dopiero w połowie lat 80. XX wieku na fali zainteresowania gatunkiem fantasy oraz twórczością literacką Inklingów³. Od tego czasu w szybko zmieniających się realiach rynkowych recepcja utworów angielskiego pisarza zwiększyła swoją dynamikę, o czym świadczą pojawiające się kolejne

---

1 Niektórzy autorzy skłonni są podkreślać epickość tej opowieści rozumianą dosłownie jako konfrontację bohaterów z wydarzeniami przełomowymi w dziejach ich świata, niemniej jednak schemat uniwersum stanowiącego rodzaj „wariacji na temat”, swoistego odbicia czy zniekształcenia realnej rzeczywistości stał się ważnym elementem stylistyki fantasy. J.Z. Lichański, *Opowiadania o... krawędzi epok i czasów Johna Ronalda Reuela Tolkiena, czyli metafizyka, powieść, fantazja*, Warszawa 2003, s. 19.

2 Wydawnictwo Iskry po raz pierwszy wprowadziło tę powieść na rynek polski w 1960 roku w przekładzie Marii Skibniewskiej i Włodzimierza Lewika. Tamże, s. 11.

3 J.R.R. Tolkien, *Hobbit, czyli tam i z powrotem*, tł. M. Skibniewska, Warszawa 1985.

wydania książek, nowe tłumaczenia, a także wysoki poziom sprzedaży kolejnych edycji.

Istotną rolę w rozprzestrzenianiu się wiedzy o twórczości Johna Ronalda Reuela Tolkiena odegrały media – początkowo tradycyjne czasopisma tematyczne, później także inne środki przekazu: kino, telewizja i Internet. Cyberprzestrzeń jest miejscem pozwalającym w szczególności sposób śledzić recepcję utworów literackich i związaną z tym ewolucję rozmaitych kontekstów kulturowych w ostatnich kilkunastu latach. Rozwój globalnej sieci komputerowej wraz z jej najpopularniejszą usługą WWW oraz powiązаныmi narzędziami umożliwia analizowanie rozmaitych trendów, zakresu tematycznego oraz preferencji rządzących zainteresowaniem internautów określonym zagadnieniem. Każda tematyka odnosząca się do odpowiedniego zakresu semantycznego tworzy w przestrzeni wirtualnej zbiór danych posiadający odpowiedni zasięg określany mianem „sieciosfery”. Tego typu struktura definiowalna jest głównie na gruncie języka, stąd zachowuje wszelkie prawa statystyczne dotyczące jego rozkładu oraz cech wewnętrznych⁴. Równocześnie środowisko sieciowe charakteryzuje się potencjalną semistrukturalnością, heterogenicznością oraz określoną dynamiką odpowiadającą za zmienność w czasie. Wzrost poziomu informacji może być stymulowany przez rozmaite wydarzenia w świecie realnym, niezależne od statusu lingwistycznego. Tym samym granice sieciosfery są płynne, bowiem każda zawartość stanowi podzbiór innej sieciosfery związanej z szerszym zakresem semantycznym i wchodzi z nią w rozmaite interakcje. Powszechnie zakłada się, że „sieciosfera” jest pojęciem obiektywnym, podlegającym co najwyżej fluktuacji w czasie⁵. Można jednak wysunąć pewne wątpliwości co do tej tezy, ponieważ jej rozpoznawalny zasięg zależy zawsze od silnika wyszukiwarki, co łatwo porównać, analizując różne rezultaty wyszukiwania dla kilku wyszukiwarek⁶ (tab. 1). W artykule zamieszczono wyniki statystyczne wyszukiwarek poziomych przeszukujących cały dostępny wycinek sieciosfery (Google, Entireweb, Exalead). W ich przypadku istnieje możliwość zacieśnienia wyników do określonego regionu lub języka używanego na odnajdywanych stronach. Kwantyfikatory odnoszące się do rozmiarów badanego zbioru zależą w dużym stopniu od rozwiązań technicznych opartych na indeksowaniu konkretnej wyszukiwarki i jej dostępu do określonych serwerów, w związku z czym porównywane wartości szacujące liczbę witryn związanych z odpowiednim terminem wyszukiwawczym wpisanym w okno wyszukiwarki są dla każdego silnika inne. Do pewnego stopnia celowa wydaje się w związku z tym analiza zagadnienia na podstawie rezultatów osiąganych przez kilka aplikacji, chociaż produkt Google osiągnął obecnie na rynku zdecydowaną przewagę

4 P. Nowak, *Bibliometria, webometria. Podstawy. Wybrane zastosowania*, Poznań 2006, s. 152–153.

5 R. Rogers, *Koniec wirtualności – metody cyfrowe*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Kulturoznawcze” 2013, nr 15, s. 313–339.

6 Najpopularniejsze wyszukiwarki internetowe zostały pokrótce scharakteryzowane w sieci: P. Hrabiec-Hojda, *Wyszukiwarka internetowa inna niż Google – 10 alternatywnych propozycji*, [on-line:] <http://www.infobrokerka.pl/10-alternatyw-dla-google/> – 3.07.2020.

nad konkurencją⁷. Kolejne przykłady to wyszukiwarki pionowe o zasięgu regionalnym: szwajcarska, rosyjska i chińska, skoncentrowane głównie na ruchu sieciowym w określonym państwie lub kręgu kulturowym. Warto też podkreślić, że wzrasta znaczenie sektora sieci związanego z wyszukiwarkami społecznymi operującymi w ramach takich popularnych portali jak Facebook, Twitter, Instagram⁸. Tego typu urządzenia nie dysponują jednak statystykami opisującymi liczbę kont związanych z określonym terminem wyszukiwawczym, ukazują natomiast natężenie ruchu sieciowego na odpowiednich kontaktach (np. dla Twittera jest to liczba obserwowanych i liczba obserwujących dane konto).

Z różnych względów przeważająca część przestrzeni sieciowej jest z definicji wykluczona dla uniwersalnych wyszukiwarek. Przykładowo mogą to być kwestie związane z ochroną prywatności (rozmaite rejestry osobowe, np. policyjne czy bankowe), ograniczeniem komercyjnym (strony płatne udostępniają swoją treść tylko zalogowanym subskrybentom), jak też wynikające z samej architektury informacji (np. zawartość rekordów w katalogu bibliotecznym nie zawsze jest dostępna z poziomu wyszukiwarki Google). Trzeba też mieć na względzie, że poza sieciosferą *sensu largo* obejmującą zbiór wszystkich odnośników do danego zagadnienia znalezionych przez taką czy inną wyszukiwarkę istnieje również sieciosfera *sensu utilitatem* zawężona zazwyczaj do pierwszych pozycji na liście wyszukiwarki według statystyk stanowiących zasięg, na którym kończą się poszukiwania przeciętnego użytkownika. Poszczególne elementy sieciosfery odznaczają się charakterystyczną architekturą informacji, uwzględniającą nie tylko same treściowe komunikaty, ale też rozmaite relacje pomiędzy nimi: układ powiązań, metadane, kategoryzacje, wreszcie wszelkie postacie przekazu wpływające na interakcje czytelników⁹.

Badanie struktury sieciosfery przeprowadzono głównie na podstawie analizy wyników wyszukiwarki sieciowej Google. Pozwalają one uchwycić i porównać dynamikę zainteresowania określonym zagadnieniem w wymiarach zarówno globalnym, jak i lokalnym. Warto jednak zastrzec, że tego typu narzędzia odzwierciedlają co najwyżej krótsze lub dłuższe trendy w zakresie ruchu sieciowego, natomiast nie mogą być traktowane jako kompletne źródło obiektywnych danych. Informacje dotyczące ruchu sieciowego opierają się zazwyczaj na wartościach względnych przyrównujących wielkość zjawiska do ustalonego maksimum. Szersze statystyki

---

7 Wg danych zamieszczonych na witrynie Statcounter.com, [on-line:] gs.statcounter.com – 1.10.2020 udziały wyszukiwarki Google w odpowiednim sektorze ruchu sieciowego wynoszą 92,71%. Warto nadmienić, że stosowany przez tę wyszukiwarkę algorytm Page-Rank odwołuje się do popularności mierzonej liczbą odwołań do danej witryny. Jak w powszechnie znanym teleturnieju „Milionerzy” koło ratunkowe „pytanie do publiczności” ma charakter przybliżający, jednak nie zawsze musi być skuteczne, ponieważ popularność nie zawsze oznacza trafność.

8 A. Halavais, *Wyszukiwarki internetowe a społeczeństwo*, tłum. T. Płudowski, Warszawa 2012.

9 L. Rosenfeld, P. Morville, *Architektura informacji w serwisach internetowych*, tłum. K. Masłowski, T. Jarzębowicz, Gliwice 2003, s. 19–32.

uzyskano za pomocą kilku narzędzi służących do estymacji ruchu sieciowego na określonych witrynach WWW (Senuto, answerthepublic.com). W swojej analizie owe narzędzia uwzględniają mechanizmy wyszukiwawcze związane z najpopularniejszą siecią wyszukiwarką. Porównania bazują na rozmaitych algorytmach logicznych związanych z grupowaniem hierarchicznym czy określaniem stopnia korelacji pomiędzy poszczególnymi rekordami¹⁰. Dotyczą zarówno pojedynczych fraz, jak i odwołującego się do nich kontekstu.

Tabela 1. Liczba witryn internetowych związanych z pierwszą powieścią Tolkiena według wyszukiwarek (dane z listopada 2020)

Wyszukiwarka		Wyszukiwany termin			
		HOBBIT	SMAUG	EREBOR	BILBO BAGGINS
Google	świat	70 200 000	7 630 000	1 380 000	8 300 000
	Polska*	3 040 000	118 000	40 600	125 000
Entireweb	świat	16 100 000	1 730 000	2 340 000	137 000
	Polska	28 800 000	1 740 000	2 350 000	519 000
Exalead	świat	3 955 952	261 891	56 538	67 203
	Polska*	14 150	400	149	366
search.ch		6939 (1671**)	278 (216)	321 (204)	101 (82)
yandex.com		1 000 000	92 000	20 000	29 000
baidu.com	chińska	28 800 000	3 530 000	brak danych***	1 200 000
	łacińska transkrypcja	5 870 000	1 380 000	466 000	458 000

* Witryny polskojęzyczne.

** Szwajcarska wyszukiwarka przedstawia statystyki odnoszące się do liczby pojedynczych odwiedzeń – w domyśle słów kluczowych zawartych w tekście witryny – oraz do samej liczby witryn (w nawiasie).

*** Chińska składnia uniemożliwia nawet pobieżne przypisanie terminu „Samotna Góra” do kontekstu związanego z powieścią J.R.R. Tolkiena. Transkrypcja terminu „Erebor” na chińskich stronach wyszukiwanych w baidu.com nie jest nie tylko jednoznaczna, ale nawet identyczna.

Źródło: zestawienie własne.

Do analizy wybrano cztery krótkie frazy związane bezpośrednio z badaną powieścią¹¹: tytułowego „hobbita” – oznaczającego przedstawiciela fantastycznej rasy zamieszkującej Tolkienowskie uniwersum, nazwy osobowe dwóch innych głównych

10 T. Segaran, *Nowe usługi 2.0. Przewodnik po analizie zbiorów danych*, tłum. P. Pilch, Gliwice 2014, s. 27–72.

11 Warto wspomnieć, że powieść *Hobbit...* w odróżnieniu od innych utworów Tolkiena odznacza się stosunkowo skąpą liczbą nazw własnych. Wiele z nich to zwykłe rzeczowniki pospolite podniesione do rangi imienia jedynie przez pisownię wielką literą. T.A. Shippey, *Droga do Śródziemia*, tłum. J. Kokot, Poznań 2001, s. 121–130.

postaci (smok „Smaug”, „Bilbo Baggins”) oraz kluczowe dla świata przedstawionego utworu miejsce – wysoką Samotną Górę („Erebor”)¹². Wybrane pojęcia ogólne obdarzone zostały już sporym potencjałem symbolicznym, co jest cechą charakterystyczną dla rozwoju kultury. Dla przykładu „hobbitem” w nomenklaturze naukowej określa się wymarłego hominida z Azji Wschodniej (tzw. *Homo floresiensis*)¹³. Z kolei Montes Erebor to nazwa kriowulkanicznego pasma górskiego na największym satelicie Saturna – Tytanie. Obie te nazwy inspirowane były oczywiście z początku Tolkienowskim źródłosłowem, ale obecnie funkcjonują już jako zupełnie odrębne pojęcia w swoich dyscyplinach, tzn. antropologii i astronomii¹⁴.

Dane zestawione w tabeli 1 ukazują wyraźną przewagę frekwencji najbardziej ogólnej frazy „hobbit” we wszystkich analizowanych narzędziach wyszukiwawczych. Częstotliwość występowania pozostałych terminów zależy już od wyszukiwarki, generalnie jednak nieco więcej odnajdywanych rekordów przypada na nazwy osobowe, a nieco mniej na nazwę geograficzną. Na niższy wynik frazy „Bilbo Baggins” wpływać może także jej struktura (składa się z 2 wyrazów).

Dynamika cyberprzestrzeni powoduje zmiany pozycjonowania poszczególnych witryn związanych z określoną sieciosferą. Tego typu różnice zaobserwować możemy zarówno w perspektywie czasowej, jak i w odniesieniu do rozmaitych wyszukiwarek (różnice w indeksowaniu) oraz kwerend opartych na rekordach o różnych cechach (np. witryny, obrazy, filmy). Wyszukiwarki Google na najwyższych miejscach pozycjonują podobne zestawy witryn (tab. 2). Na pierwszych miejscach rankingu dla poszczególnych słów kluczowych występują najczęściej:

- *Wikipedia* i strony z nią powiązane (Wikiwand, Qaz.Wiki) – pojawiają się tutaj hasła związane bezpośrednio z terminem wyszukiwawczym bądź bliskie mu, np. w przypadku „hobbita” zarówno hasło ogólne (ujednoznacznienie), jak i wyżej pozycjonowany tytuł filmowego cyklu fabularnego nakręconego na podstawie powieści Tolkiena,
- Filmweb, czyli polska strona poświęcona filmografii (opisy, recenzje),
- witryny stanowiące pomoce szkolne – informacje o lekturach, wzory opracowań, odpowiedzi na najważniejsze pytania, charakterystyki postaci itp.,

---

12 Określenie „Samotna Góra” stanowi peryfrazę terminu „Erebor”, który pochodzi z wymyślonego przez Tolkiena języka sindarińskiego. W wielu językach świata fraza ta jest zresztą stosowana obocznie, np. ang. „*Lonely Mountain*”, czes. „*Osamělá hora*”.

13 Stosunkowo rzadko w Internecie pojawia się natomiast określenie „hobbit” w znaczeniu metaforycznym. Sam Tolkien sugerował, że rasa hobbitów jest dla niego egzemplifikacją angielskich chłopów. H. Carpenter, *J.R.R. Tolkien. Wizjoner i marzyciel*, Warszawa 1997, s. 164; J. Pearce, *Tolkien człowiek i mit*, tłum. J. Kokot, Poznań 2001, s. 153–157. Hobbiti są także kojarzeni z niskim wzrostem. W takim kontekście użyto np. wyrażenia *hobbitish* w stosunku do niewielkich drzwi pizzerii znajdującej się w Rzymie: *A famous small door near Trevi Fountain?*, [on-line:] https://en.tripadvisor.com.hk/ShowTopic-g187791-i22-k6475342-A_famous_small_door_near_Trevi_Fountain-Rome_Lazio.html – 01.02.2021.

14 Te pojęcia stanowią przeważającą część pozycji wyszukanych za pomocą odpowiednich terminów przez wyszukiwarkę Google Scholar.

- wirtualne księgarnie internetowe oraz strony związane z handlem (np. porównywarka cen ceneo.pl),
- strony fanowskie,
- informacyjne portale wielotematyczne (interia.pl – w tym konkretnym przypadku jej dział poświęcony filmowi oraz edytowana przez portal encyklopedia sieciowa).

Tabela 2. Najwyżej pozycjonowane witryny wyszukiwane według terminów związanych z tematyką *Hobbita*...

	TERMIN WYSZUKIWAWCZY					
	HOBBIT			SMAUG		
	Google 2015	Google 2020	Google Grafika 2020	Google 2015	Google 2020	Google Grafika 2020
1	cda.pl	filmweb.pl	taniaksiazka.pl	pl.lotr.wikia.com	pl.wikipedia.org	pl.wikipedia.org
2	filmweb.pl	pl.wikipedia.org	filmweb.pl	pl.lotr.wikia.com	lotr.fandom.com	usatoday.com
3	filmweb.pl	pl.wikipedia.org	film.wp.pl	pl.wikipedia.org	smokely.fandom.com	theverge.com
4	pl.wikipedia.org	taniaksiazka.pl	ceneo.pl	en.wikipedia.org	wikiwand.com	dragons.fandom.com
5	pl.wikipedia.org	empik.com	wyborcza.pl	filmweb.pl	klp.pl	lotr.fandom.com
6	pl.wikipedia.org	bryk.pl	komputer-swiat.pl	youtube.com	filmweb.pl	ebay.com
7	pl.wikipedia.org	ceneo.pl	literia.pl	youtube.com	bryk.pl	theguardian.com
8	empik.com	lubimyczytac.pl	prawek-siazki.pl	youtube.com	allegro.pl	amazon.com
9	pl.lotr.wikia.com	youtube.com	merlin.pl	games-workshop.com	pl.qaz.wiki	reddit.com
10	lubimyczytac.pl	filmweb.pl	granice.pl	tolkiengateway.net	youtube.com	pinterest.com
	TERMIN WYSZUKIWAWCZY					
	EREBOR			BILBO BAGGINS		
	Google 2015	Google 2020	Google Grafika 2020	Google 2015	Google 2020	Google Grafika 2020
1	pl.lotr.wikia.com	lotr.fandom.com	lotr.fandom.com	pl.wikipedia.org	pl.wikipedia.org	lotr.fandom.com
2	pl.lotr.wikia.com	lotr.fandom.com	lotr.fandom.com	en.wikipedia.org	lotr.fandom.com	middle-earth-film-saga.fandom.com
3	pl.wikipedia.org	pl.wikipedia.org	bomirrblog.blogspot.com	pl.lotr.wikia.com	opracowania.pl	costumewall.com

4	en.wikipedia.org	en.wikipedia.org	pinterest.com	sciaga.pl	sciaga.pl	pinterest.com
5	filmweb.pl	etsy.com	zbudujmy.to	sciaga.pl	bryk.pl	insider.com
6	youtube.com	pl.qaz.wiki	youtube.com	sciaga.pl	klp.pl	comicvine.gamespot.com
7	youtube.com	pinterest.com	geeknative.com	sciaga.pl	interia.pl	pinterest.com
8	youtube.com	allegro.pl	pinterest.com	sciaga.pl	spidersweb.pl	dzienniklodzki.pl
9	tolkiengateway.net	context.reverso.net	planetminecraft.com	wikibooks.org	pl.qaz.wiki	interia.pl
10	metal-archives.com	youtube.com	lotr.fandom.com	imdb.com	youtube.com	facebook.com

Źródło: zestawienie własne.

W tabeli 2 porównano listy rankingowe z kwietnia 2015 roku oraz listopada 2020 roku. Pierwszy profil czasowy jest w znacznie większym stopniu związany ze wspomnianą trylogią filmową *Hobbit*, która na ekranach rodzimych kin debiutowała w latach 2012–2014. Rezultatem tego jest znacznie większa frekwencja witryn powiązanych tematycznie z hollywoodzką produkcją (np. recenzji filmowych lub platform udostępniających trailery, zwiastuny, spoty, a nawet całe filmy: YouTube, cda.pl). Przykładem dobrej optymalizacji, a przy tym marketingowego wykorzystania tematyki *Hobbita...* jest wysokie miejsce rankingowe witryny metal-archives.com – przedstawiającej zespół rockowy o nazwie Erebor. Tego typu zabieg można uznać za chwyt marketingowy konkretnego użytkownika Internetu, świadczy on jednak o odpowiedniej randze literackiej fabuły, pozwalającej ekstrapolować tego typu symboliczne określenia na inne dziedziny życia. Tajemniczość grodu krasnoludów wraz z jego umiejscowieniem w kręgu legend staroangielskich doskonale kształtuje image rockowego bandu. W stosunku do 2015 roku na nowszej liście znajduje się natomiast większa liczba domen związanych ze sprzedażą internetową. Profil konsumpcyjny ewoluuje w związku z tym od udostępnienia samego produktu bazowego w kierunku rozmaitych jego mutacji w postaci książek, nagrań czy przeróżnych gadżetów (por. np. witrynę etsy.com). Oba zestawienia różnią się też relatywnie pod względem liczby konkretnych domen oraz ich konfiguracji. Rejestr wcześniejszy obejmuje jedynie 14 osobnych adresów, w 2020 roku różnorodność rankingów jest już zdecydowanie większa i zawiera 22 oddzielne witryny. Z kolei 7 adresów powtarza się w obydwu zestawieniach i w jakimś stopniu odzwierciedla stabilną strukturę, w jakiej tematyka związana z utworem Tolkiena obecna jest w sieci WWW. Reprezentacja ta ma charakter silnie skomercjalizowany. Warto zauważyć, że w czołówce listy brak jest w zasadzie witryn przeprowadzających głębsze analizy literackie utworu Tolkiena¹⁵,

15 Pewne fakty związane z interpretacją utworu znaleźć można w rozbudowanych anglojęzycznych hasłach *Wikipedii*, które dodatkowo odsyłają do sporego zbioru literatury

związanych np. z jego wymową religijną, eksploracją wątków mitologicznych czy kreacją języka¹⁶. Większą różnorodnością domen odznacza się także ranking witryn ograniczonych do wyszukiwania grafiki. W stosunku do zestawienia ogólnego większe znaczenie zyskują tutaj portale prezentujące zdjęcia i obrazy (pinterest.com) oraz rozmaite witryny społecznościowe (blogi, strony Facebooka, strony fanowskie). Na pierwszych miejscach rankingu dominuje grafika filmowa nawiązująca do ostatniej adaptacji kinowej powieści o hobbicie z Shire (sceny z filmu, plakaty reklamowe, ujęcia zza kulis, portrety aktorów). Grafiki innego typu, związane np. ze zrealizowaną wcześniej kreskówką, twórczością fanowską lub okładkami książek, pojawiają się tam znacznie niżej. Często poszczególne ilustracje powtarzają się w różnych miejscach sieciowosci, te same obrazy są przywoływane z innymi adresami URL. Warto nadmienić, że wyszukiwanie graficzne zależy znacznie bardziej od rodzaju zastosowanego silnika¹⁷. Rezultaty uzyskane za pomocą narzędzia Exalead są odmienne w stosunku do Google. Prezentują najbardziej różnorodny tematycznie i plastycznie zestaw plików, z których tylko kilka wiąże się bezpośrednio z filmową adaptacją *Hobbita*... Wiele z nich nawiązuje zresztą dość luźno do wyszukiwanego kontekstu. Przedstawia nie tylko rysunkowe wizje hobbitów, ale też wizerunek azjatyckiego hominida oraz wymyślone tablice drogowe czy przemysłowe ostrzegające o przechodzeniu niziołków¹⁸.

Ponieważ *Hobbit*... nie jest głównym dziełem Tolkiena, materiały na temat tej powieści rzadko kiedy tworzą integralną całość na stronach fanowskich¹⁹. Na ogół są one częścią szerszego dyskursu poświęconego literaturze Tolkienowskiej. Zasoby internetowe związane z interesującą nas powieścią zaliczyć można do szeregu kategorii, które umownie skojarzyć można z danymi dotyczącymi podmiotu i przedmiotu. Do tych pierwszych należą publikacje całości lub fragmentów analizowanej fabuły

---

przedmiotu dostępnego bądź w zasobach Internetu, bądź w formie drukowanej. Warto zaznaczyć, że również w języku polskim istnieje niemała i powiększająca się biblioteka związana z hermeneutyką tekstów Tolkiena.

16 Znaczenie języka jako narzędzia komunikacji jest bardzo ważne w twórczości Tolkiena. Już pierwsze zdanie *Hobbita*... wypowiedziane przez czarodzieja Gandalfa zmusza nas do refleksji nad sensem słów. J. Pearce, *Podróż Bilba. Chrześcijańskie przestanie Hobbita*, tłum. A. Szurek, Kraków 2014, s. 34–35.

17 W istocie wyszukiwarki sieciowe nie widzą i nie rozpoznają treści obrazka, a korzystają jedynie z metatekstu dołączonego do określonego pliku graficznego. E. Enge, S. Spencer, J. Stricchiola, R. Fishkin, *Sztuka SEO. Optymalizacja witryn internetowych*, tłum. M. Rzeszotnik, Gliwice 2013, s. 62–63.

18 The Dragons's Muse, [on-line:] http://www.ondragonswing.com/journal/muse/archives/2003_05.html – 4.07.2020.

19 Pewną odmianą tego typu działalności w sieci są facebookowe grupy otwarte skupiające społeczności związane wspólnym idolem, ideą bądź jakimś przedsięwzięciem. Warto w tej kwestii wspomnieć o grupie otwartej Bilbo Baggins skupiającej miłośników hobbitów. Bilbo Baggins, [on-line:] <https://www.facebook.com/groups/bilbobaggins333x2/?fref=ts> – 7.07.2020.

w postaci tekstu literackiego²⁰, historyjki obrazkowej²¹, kreskówki²² lub pełnometrażowego filmu. Ciekawostką stanowi wzmianka o spektaklu teatralnym opartym na *Hobbicie*... Tolkiena wraz z migawkami z próby oraz wywiadem z jednym z aktorów. Sztuka wystawiona została w języku wilamowskim, czyli dialekcie dawnych osadników holenderskich, niemieckich i szkockich, którzy osiedlili się w małym miasteczku Wilamowice na granicy Śląska i Małopolski²³. W wielu sytuacjach tego typu materiały funkcjonujące w drugim, często półlegalnym obiegu pojawiały się efemerycznie i znikwały dość szybko z serwerów zazwyczaj bez standardowej w przypadku większości domen archiwizacji. Znacznie szerszy i bardziej zróżnicowany charakter mają zasoby dotyczące omawianego tytułu ukazujące rozmaite konteksty, w jakich ten tekst literacki funkcjonuje w kulturze masowej. Dla tytułowego hasła „hobbit” istnieje w polskojęzycznej *Wikipedii* strona ujednoznaczająca, bowiem swoją reprezentację w encyklopedii mają powieść Tolkiena z 1937 roku, fantastyczne postaci z powieści, poszczególne odcinki trylogii filmowej w reżyserii Petera Jacksona, film animowany z 1977 roku, a jako propozycja nieposiadająca, póki co, rozwinięcia jako hasło także radziecki film animowany z 1985 roku. Najstarsze są dwie pierwsze wymienione definicje, które zostały wprowadzone do serwisu pod koniec stycznia 2003 roku. Znamienne, że stosunkowo najmniejszą objętością (w odróżnieniu np. od wersji anglojęzycznej) odznacza się hasło związane z utworem literackim, pomimo że funkcjonuje w sieci już 14 lat. Znacznie szerszy opis poświęcono hobbitom jako wykreowanej przez Tolkiena inteligentnej rasie (poszczególne działy mówią o pochodzeniu hobbitów, ich najstarszych klanach, zwyczajach i języku), a także całemu cyklowi kinowemu i poszczególnym jego częściom. Zbiór haseł *Wikipedii* związanych z Tolkienowskim uniwersum został silnie rozbudowany, co jest konsekwencją fantastycznej mitologii systemowo wykreowanej przez autora *Władcy Pierścieni*. Kontekst wewnętrzny przeplata się tu często ze znaczeniami zawartymi w tropach

20 Fragmenty tekstu publikowano na blogach tematycznych. Por. np. dokument elektroniczny [tryb dostępu]: <http://kroniki-fantasty.blog.onet.pl/2009/07/17/hobbit-czyli-tam-i-z-powrotem-rozdzial-1-nieproszeni-goscie/> – 5.07.2020. Bardziej powszechnym zjawiskiem była publikacja mniej lub bardziej zwięzłych streszczeń fabuły. Tego typu wpisy najczęściej pojawiały się na platformach prezentujących materiały dla uczniów, np. sciaga.pl, bryk.pl, lekturygimnazjum.pl, wypracowania.pl.

21 W sieci znalazły się nie tylko fragmenty opublikowanego drukiem komiksu Davida Wenzla, ale też polska historyjka rysunkowa autorstwa Grzegorza Majchera, publikowana na witrynie *Ostatniego Przyjaznego Domu*. Dokument elektroniczny [tryb dostępu]: <http://www.tolkien.cyberdusk.pl/index.php?> – 1.07.2020. Komiks *Hobbit* oraz fragmenty jego parodii stworzone przez francuskich rysowników Jean-Luc Sala, Geoffroy Rudowski i Hélène Lenoble. Andman, *Komiksowa parodia Hobbity*, [on-line:] <http://polter.pl/komiks/Komiksowa-parodia-Hobbity-w60364> – 4.07.2020.

22 Całe odcinki w serwisie kreskowkazone.pl udostępniane są za pomocą zewnętrznego hostingu. T. Janowski, *Animowany Hobbit*, [on-line:] <http://animowany.pl/animowany-hobbit/> – 2.07.2020.

23 A. Szafrąnska, *Hobbit hejn an cyryk, czyli Hobbit w języku wilamowskim*, [on-line:] <http://www.katowice.tvp.pl/22725804/hobbit-hejn-an-cyryk-czyli-hobbit-w-jezyku-wilamowskim> – 5.07.2020.

eksplorujących autentyczne mitologie północy. Charakteryzowane są poszczególne postacie, miejsca i rekwizyty. Opisuje się ich historię, etymologię i rozmaite konteksty, w jakich występują w kulturze. Warto zauważyć, że wiele z nich pojawia się także w innych powieściach, których akcja toczy się w Śródziemiu.

Trzeba mieć świadomość, że wiele witryn jest zoptymalizowanych z uwzględnieniem nieco innych słów kluczowych niż wybrane do niniejszej analizy. Rubryka „najlepsze słowo” wskazuje taką frazę, która wpisana do wyszukiwarki umieści daną domenę na najwyższej możliwej lokacie. Występujące w tej rubryce słowa kluczowe „smaug bilbo” i „erebor hobbit” wskazują na łączność semantyczną pomiędzy elementami świata przedstawionego powieści, z kolei hasła „bilbo baggins charakterystyka” czy „charakterystyka bilbo bagginsa” sugerują zawężenie tematu do opisu konkretnej postaci. Dobór odpowiednich słów kluczowych ma bez wątpienia znaczenie marketingowe. Strategie poszukiwawcze mogą dążyć do uzyskania jak największej liczby możliwych odpowiedzi lub jak największej precyzji odpowiedzi²⁴. Krótkie frazy (tzw. *fat head*) są w procesie wyszukiwania wybierane najczęściej, jednak prowadzą w pierwszym rzędzie do witryn o dużym zasięgu, przekazujących informacje ogólne o danym zjawisku. Frazy dłuższe (*chunky middle, long tail*) powtarzane są rzadziej, jednak istotne są w poszukiwaniu bardziej szczegółowych problemów lub konkretnych produktów. Stanowią ważny etap poszukiwania skoncentrowanego (*focused browsing*)²⁵. Świadczą o większym zdecydowaniu lub lepszej znajomości konkretnego tematu przez osobę poszukującą²⁶. Narzędzie *answerthepublic.com* na podstawie słów kluczowych generuje najczęściej pojawiające się zapytania dotyczące określonego zagadnienia. Postępuje zgodnie z maksymą Rudyarda Kiplinga zawartą w krótkim wierszu: „Prawdziwych przyjaciół mam sześcioro / (To od nich nauczyłem się wszystkiego, co wiem); / Na imię mają Dłaczego, Kiedy i Co, / Jak, Kto i Gdzie”²⁷. Poszczególne zapytania połączone są w 11 klastrów na podstawie dopasowania określonych zaimków pytających (tab. 3).

Tabela 3. Najczęściej zadawane pytania dotyczące słów kluczowych na podstawie analizy społeczności internetowej

Słowo kluczowe	Zaimki pytające	Zapytania
HOBBIT	co	co Hobbit czuł gdy myślał o domu? co Hobbit zrobił z pierścieniem? co Hobbit myślał o krasnoludach? co Hobbit zrobił z arcyklejnotem? co to Hobbit? co Bilbo myśli o krasnoludach? co zdobi kaptur Thorina? Hobbit co dalej?

24 L. Rosenfeld, P. Morville, dz. cyt., s. 173–174.

25 A. Halavais, dz. cyt., s. 58.

26 E. Enge, S. Spencer, J. Stricchiola, R. Fishkin, dz. cyt., s. 158–159. Por. też: B. Muller, *Keyword Research*, [on-line:] <https://moz.com/beginners-guide-to-seo/keyword-research> – 2.07.2020.

27 R. Kipling, *Takie sobie bajeczki*, tł. M. Krzczowska, S. Wyrzykowski, Warszawa 1970.

HOBBIT	kto	Hobbit kto obsługiwał gości podczas kolacji u Beorna? Hobbit kto zabił smoka? Hobbit kto napisał? Hobbit kto to? Hobbit kto znalazł klucz do kamiennych drzwi do jaskini trolli? Hobbit kto zabił Smauga? Hobbit kto zginął w bitwie? Hobbit kto wędrował tam?
	który, które	Hobbit który krasnolud wpadł do zaczarowanej rzeki? Hobbit które krasnoludy zginęły? Hobbit które tłumaczenie? Hobbit które stwierdzenie jest prawdziwe? Hobbit które wydanie? Hobbit które krasnoludy grały na fletach?
	dlaczego	dlaczego Hobbit postanawia odejść z domu i co czuje na myśl o opuszczeniu rodziny? dlaczego Hobbit uznano za zmarłego? dlaczego Hobbit jest powieścią fantasy? dlaczego Hobbit wyruszył w podróż? dlaczego Hobbit jest popularny? dlaczego Hobbit to opowieść o walce dobra ze złem? dlaczego Hobbit jest powieścią fantastyczną?
	kiedy	kiedy Hobbit w tv? kiedy Hobbit na Netflix? kiedy Hobbit wyruszył w podróż? kiedy Hobbit był odważny? kiedy Hobbit 3? kiedy Hobbit film? Hobbit kiedy w 2019? Hobbit kiedy w tv 2020?
	gdzie	gdzie Hobbit znalazł pierścień? gdzie Hobbit spotkał trolle? gdzie Hobbit spotkał wargów? gdzie Hobbit znalazł miecz? gdzie Hobbit znalazł arcyklejnot? Hobbit gdzie obejrzeć? Hobbit gdzie nagrywany? Hobbit gdzie mieszkał?
	jak	jak Hobbit trafił do wydawnictwa Allen and Unwin? jak Hobbit powinien się skończyć? jak Hobbit nazwał swój miecz? jak Hobbit znalazł pierścień? jak Hobbit trafił do wydawnictwa? jak Hobbit pokonał bazyliżka? Hobbit jak długo trwała wyprawa po skarby? Hobbit jak wygląda?
	w jaki sposób	w jaki sposób Hobbit i jego towarzysze wydostali się z pałacu króla elfów? w jaki sposób Hobbit i krasnoludy otworzyli tajne drzwi do podziemi? w jaki sposób Hobbit oswoił swoich towarzyszy z pałacu elfów? Hobbit w jaki sposób narrator zaznacza swoją obecność? Hobbit kto i w jaki sposób zabił smoka?
SMAUG	co	co Smaug chciał zrobić z miastem ludzi nad jeziorem? co lubił Smaug? co postanowił zrobić Smaug?
	kto	Smaug kto podkłada głos? Smaug kto to był? kto to jest Smaug?
	gdzie	gdzie Smaug miał słaby punkt? Smaug gdzie mieszkał? gdzie żył Smaug? gdzie mieszkał smok Smaug?
	jak	jak Smaug zorientował się że do jego pieczary zakradli się obcy? Smaug jak wyglądał? jak zginął Smaug? jak wyglądał Smaug z Hobbita? jak krasnoludy charakteryzuje Smaug? jak zginął smok Smaug?
	w jaki sposób	w jaki sposób zginął Smaug?
	co	co Bilbo Baggins zrobił z odnalezionym arcyklejnotem? co Bilbo Baggins przywiózł do domu z wyprawy? co Bilbo Baggins przywiózł ze sobą do domu? co lubił Bilbo Baggins? co stracił Bilbo Baggins?
	kto	kto grał Bilbo Bagginsa? kto to jest Bilbo Baggins? Bilbo Baggins kto gra?

SMAUG	dlaczego	dlaczego Bilbo Baggins postanowił napisać pamiętnik? dlaczego Bilbo Baggins został uznany za zmarłego? dlaczego Bilbo Baggins był sprytny? dlaczego Bilbo Baggins zgodził się na wyprawę do wnętrza góry? dlaczego Bilbo Baggins nie jest typowym przedstawicielem swojej rasy? dlaczego Bilbo Baggins wyruszył w podróż? dlaczego Bilbo Baggins zdecydował się na niebezpieczną wyprawę? dlaczego Bilbo Baggins był ostrożny?
	kiedy	kiedy Bilbo Baggins wykazał się odwagą? kiedy Bilbo Baggins wykazał się sprytem? kiedy Bilbo Baggins wyruszył w podróż? kiedy Bilbo Baggins wykazał się pomysłowością? kiedy Bilbo Baggins był odważny? kiedy Bilbo Baggins był sprytny? kiedy Bilbo Baggins był pomysłowy? kiedy pan Bilbo Baggins z Bag End?
	gdzie	gdzie mieszkał Bilbo Baggins? gdzie mieszkał Bilbo Baggins z Hobbitem? gdzie wyruszył Bilbo Baggins
	jak	jak Bilbo Baggins nazwał swój mieczyk po zabiciu olbrzymiego pająka? jak Bilbo Baggins zmienił się podczas podróży? jak Bilbo Baggins znalazł pierścień? jak Bilbo Baggins spędzał czas przed wyprawą? jak Bilbo Baggins zdobył pierścień? jak wyglądał Bilbo Baggins? jak narysować Bilbo Bagginsa? jak ubierał się Bilbo Baggins?

Źródło: na podstawie danych narzędzia answerthepublic.com (lipiec 2020).

Najwięcej zapytań odnosi się do najbardziej ogólnego i wieloznacznego hasła kluczowego „hobbit” (58), natomiast w przypadku hasła kluczowego „Erebor” w polskojęzycznej przestrzeni Internetu nie zostało wygenerowane żadne zapytanie. Pytania zestawione w tabeli 3 przybliżają konteksty, w jakich konkretne pojęcia pojawiają się najczęściej w rodzimym Internecie. Dotyczą one świata przedstawionego utworu, jak i elementów recepcji dzieła literackiego wraz z jego otoczką kulturową. Hasło kluczowe „hobbit” jest w tym sensie obecne najbardziej wieloaspektowo. Ze względu na niejednoznaczność tego terminu pytania dotyczą z jednej strony bohatera utworu, z drugiej tytułu książki oraz filmu fabularnego stanowiącego jej adaptację.

Pytania zaczynające się od zaimka „dlaczego” mają wręcz charakter teoretyczno-literacki (dlaczego jest powieścią fantasy, dlaczego jest powieścią o walce dobra ze złem). Te zaczynające się od zaimka „kiedy” dotyczą aktualnych wydarzeń związanych z recepcją utworu, głównie adaptacji filmowej (kiedy w TV, kiedy na Netflixie). Zapytania o postaci dotyczą natomiast zarówno konkretnych wydarzeń z ich udziałem, motywacji bohaterów, jak również ich charakterystyki i przedmiotów z nimi związanych (domek Bag End). Jest tu natomiast znacznie mniej pytań związanych bezpośrednio z otoczeniem kulturowym i recepcją (jak narysować Bilbo Bagginsa, kto grał Bilbo Bagginsa, Smaug kto podkłada głos).

Na podstawie trzech analizowanych przykładów (tab. 3) wydaje się, że nieco większe zainteresowanie budzą okoliczności aniżeli sam podmiot zapytania. O różnorodności odniesień sieciowych związanych z *Hobbitem*... świadczy też lista skojarzonych słów kluczowych posegregowanych przez program Senuto według semantycznie istotnych części mowy (rzeczowniki, przymiotniki, czasowniki). W odniesieniu

do zgłębianego tematu najczęściej do wyszukiwarek wpisywane były rzeczowniki, a znacznie rzadziej czasowniki i przymiotniki, które towarzyszą tylko dwóm wybranym hasłom wyszukiwawczym (tab. 4). Najwięcej skojarzonych słów związanych jest ze słowem kluczowym „hobbit”, relatywnie najmniej ze słowem „Erebor”.

Tabela 4. Badanie frekwencji: najczęściej pojawiające się nadrzędne słowa związane z wybranymi słowami kluczowymi

Słowo kluczowe	Części mowy					
	rzeczownik	liczba wystąpień	czasownik	liczba wystąpień	przymiotnik / imiesłów	liczba wystąpień
HOBBIT	hobbit	4267	pisać	154	niezwykły	171
	lega	508	chomikować	88	cały	58
	film	334	rozszerzyć	39	planszowy	31
	pustkowie	212	być	26	szczegółowy	24
	gra	183	pobrać	23	wszystek	15
	podróż	180	napisać	7	filmowy	13
	bitwa	173	opisać	7	krótki	12
	armia	168	kręcić	6	polski	11
	powrót	168	mieszkać	6	darmowy	9
	książka	147	wyglądać	6	karciany	9
SMAUG	hobbit	88	–	0	–	0
	lega	20	–	0	–	0
	film	7	–	0	–	0
	soundtrack	6	–	0	–	0
	dragon	4	–	0	–	0
	opis	3	–	0	–	0
	pustkowie	3	–	0	–	0
	smok	3	–	0	–	0
	poster	2	–	0	–	0
	trailer	2	–	0	–	0
EREBOR	hobbit	7	–	0	–	0
	lega	5	–	0	–	0
	soundtrack	2	–	0	–	0
	Age	1	–	0	–	0
	city	1	–	0	–	0
EREBOR	lord	1	–	0	–	0
	mapa	1	–	0	–	0
	set	1	–	0	–	0
	war	1	–	0	–	0

BILBO BAGGINS	hobbit	13	charakteryzować	1	zadany	1
	charaktery- styka	11	pisać	1	–	0
	cecha	6	wyruszyć	1	–	0
	opis	6	–	0	–	0
	Anda	3	–	0	–	0
	charakter	3	–	0	–	0
	lord	3	–	0	–	0
	postać	3	–	0	–	0
	przygoda	3	–	0	–	0
	ballada	2	–	0	–	0

Źródło: na podstawie danych narzędzia Senuto (listopad 2020).

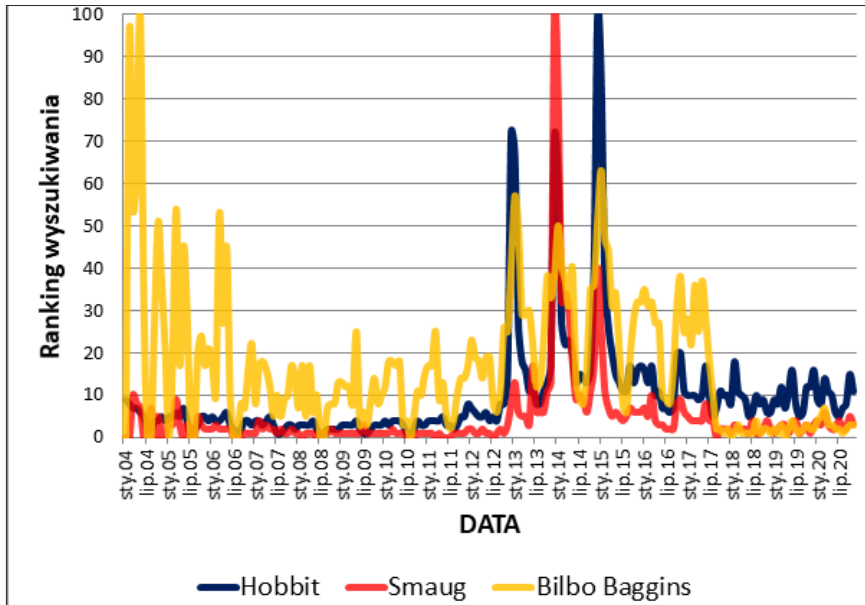
Częstotliwość występujących słów wskazuje konteksty, w jakich najczęściej wyszukiwane są dane hasła. Warto zaznaczyć, że fraza „hobbit” (podobnie jak „Smaug” i „Erebor”) jest obecnie poszukiwana w sieci głównie ze względu na tematyczne zabawki (klocki Lego), a w dalszej kolejności ze względu na film oraz gry komputerowe oparte na Tolkienowskiej fabule. Fraza „Bilbo Baggins” traktowana jest znacznie mniej komercyjnie i wiązana bardziej z literackimi wartościami postaci (jej charakterystyką, interakcjami, czynnościami). Skojarzony z nią imiesłów „zadany” sugeruje, że jest obiektem szkolnego nauczania.

Ruch sieciowy związany z pierwszą powieścią Tolkiena wygenerował w ostatnich latach trzy wyraźne kulminacje (wykres 1) skorelowane z datami premier jej hollywoodzkich adaptacji, m.in.: *Hobbit: Niezwykła podróż* w listopadzie 2012 roku, *Hobbit: Pustkowia Smauga* w grudniu 2013 roku oraz *Hobbit: Bitwa Pięciu Armii* w grudniu 2014 roku²⁸. W wybranym zestawie trzech fraz wyszukiwawczych maksimum zainteresowania związane było z terminem „Bilbo Baggins” i, co ciekawe, dotyczyło wcześniejszego epizodu związanego z ekranizacją *Władcy Pierścieni* w 2004 roku, w którym ten sam hobbit jest również jednym z głównych bohaterów. Ruch sieciowy związany z tym terminem kulminował już ze znacznie mniejszą intensywnością w czasie premier *Hobbita* w drugiej dekadzie XXI wieku. Warto zauważyć, że niewielki wpływ na ruch sieciowy miały „urodziny Hobbita” obchodzone tradycyjnie 22 września. Hasło „Smaug” charakteryzowało się największą kulminacją zainteresowania w okresie premiery drugiej części filmu (w jego podtytule zawarte było imię smoka). Znacznie niższy wzrost ruchu sieciowego przy „Smaugu” skorelowany był z pozostałymi częściami trylogii i w sposób raczej marginalny z adaptacją *Władcy Pierścieni*. Z kolei największy ruch związany z terminem „hobbit” odnotowano podczas premiery trzeciej części ekranizacji. Uwagę zwraca natomiast

²⁸ Premiera w Polsce były przesunięte w czasie o kilka tygodni względem światowych.

praktycznie brak śladów wzrostu zainteresowania hasłem „hobbit” w 2004 roku podczas kinowej dystrybucji filmu *Władca Pierścieni: Powrót króla*.

Wykres 1. Ruch sieciowy związany z hasłami wyszukiwawczymi „hobbit”, „Smaug” i „Bilbo Baggins” w polskojęzycznym Internecie

Źródło: na podstawie danych wyszukiwarki Google (Google Trends) listopad 2020.

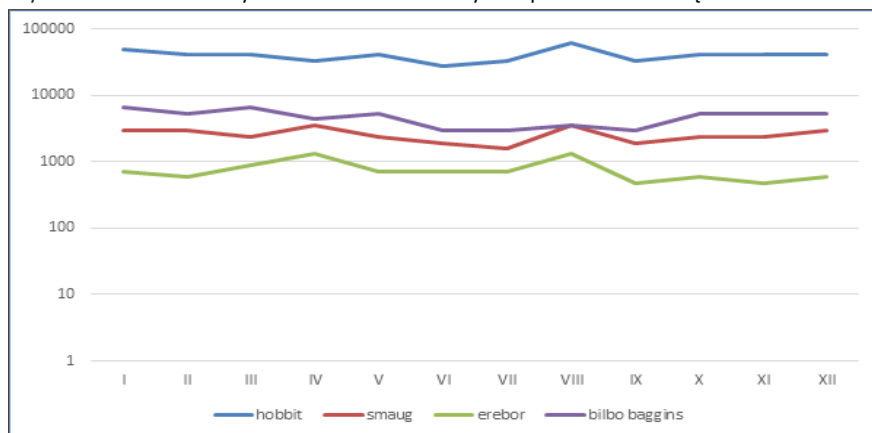
Zainteresowanie trzema analizowanymi hasłami w Internecie wykazuje pewien zmienny, aczkolwiek wyraźny sezonowy rytm przejawiający się wzrostami w okresie zimowym (grudzień–luty) i letnim (lipiec–sierpień; wykres 2). Relatywny wzrost zainteresowania w drugim kwartale 2020 roku związany był zapewne z państwowym lockdownem wprowadzonym ze względu na pierwszą falę epidemii koronawirusa.

Ciekawostką jest fakt, że w kontekście *Hobbita...* dość neutralne wyrażenie „tam i z powrotem” uległo przynajmniej na gruncie Internetu sporej frazeologizacji. Związany z nim ruch sieciowy wykazuje dość wyraźną tendencję wzrostową w końcówkach lat 2012, 2013 i 2014²⁹. Warto zaznaczyć, że istnieją też przypadki odwrotne – pewne terminy wyszukiwawcze związane z Tolkienowskim uniwersum, które nie odzwierciedlają schematu wzrostu popularności w korelacji z pojawieniem się filmów, np. hasło „Shire” (kraina hobbitów), wykazuje w latach 2004–2020 trend nieznacznie malejący, bez wyraźnej kulminacji (warto jednak zauważyć, że „shire” to angielska nazwa jednostki administracyjnej – hrabstwa)³⁰.

²⁹ Na podstawie danych Google Trends, listopad 2020.

³⁰ Por. dane na podstawie Google Trends, listopad 2020.

Wykres 2. Sezonowość wyszukiwania fraz kluczowych w podziale na miesiące

Źródło: na podstawie danych programu Senuto (wrzesień 2020).

W sensie lokalnym ruch sieciowy mierzony według przytoczonych powyżej terminów naśladuje schemat ogólnoswiatowy. W tym sensie Polska jest częścią globalnej przestrzeni komunikacyjnej, a zainteresowanie filmem przekłada się na podobne trendy popularności nad Wisłą, jak i w innych krajach. W ujęciu regionalnym dość interesująca jest pewna przewaga hasła „Smaug” nad hasłem „Bilbo Baggins” – znacznie większe zainteresowanie w zachodniej części Polski niż na ścianie wschodniej. Być może korelacja ta ma jakiś związek ze sposobem życia, przywiązaniem do określonych warunków społecznych i gospodarczych w różnych regionach kraju (apologia spokojnego, sielskiego życia hobbitów w opozycji do walki z przeciwnościami w obcym środowisku).

Obecność informacji dotyczących najstarszej powieści Tolkiena w polskojęzycznej przestrzeni Internetu można analizować wieloaspektowo, uwzględniając wątki dotyczące nie tylko dzieła literackiego, ale także jego kulturowej otoczki. Główne trendy związane zarówno z występowaniem tematów dominujących w sferze, jak i zmiennością zagadnienia w czasie kształtowane są poprzez wydarzenia o dużym znaczeniu marketingowym. Należą do nich przede wszystkim udane ekranizacje powieści, mające swoje premiery kinowe w latach 2012–2014. Recepcja *Hobbita...* w Internecie jest w dużym stopniu stymulowana przez filmową wizję lektury – dotyczy to zwłaszcza sfery grafiki i plików multimedialnych, a w nieco mniejszym stopniu samego tekstu. Przekaz na temat utworu Tolkiena został zdominowany poprzez komercyjne witryny skupiające największe zainteresowanie internautów dzięki mechanizmom zapewniającym im wysokie pozycjonowanie. Nic więc dziwnego, że zauważalne jest ujednolicanie przekazu zgodnie ze zjawiskami globalizacji i hybrydyzacji kultury³¹. W rankingu wyszukiwarek uwidoczniają się najważniejsze trendy związane z komercjalizacją kultury – prymat konsumpcji nad

31 W. Kawecki, *Komercjalizacja współczesnej kultury*, „Kultura – Media – Teologia” 2010, nr 4, s. 8–18.

po głębszą refleksję, powielanie ustalonego szablonu, przewaga treści marketingowych nad swobodnym dyskursem. Jeśli porównamy sieciosfery odpowiadające poszczególnym kręgom językowym, to zauważymy, że wypełnione są podobnymi sformalizowanymi treściami, a zmieniają się jedynie nazwy domen (np. role strony filmweb.pl w światowym Internecie pełni baza imdb.com, polskiej *Wikipedii* odpowiadają jej zagraniczne mutacje). Zwielokrotnienie przekazu prowadzi z jednej strony do zwiększenia poziomu uczestnictwa w dialogu kulturowym, z drugiej jednak powoduje zwiększenie stopnia standaryzacji przekazu³². Panująca w sieci anonimowość prowadzi do rozmycia autorytetów. Sieć rządzi się prawami wolnego rynku i pomimo pozornej wolności przewagę uzyskują monopoliści mogący sobie pozwolić na odpowiednio wysokie nakłady finansowe przekładające się na zdominowanie sieciowego środowiska komunikacyjnego.

Bibliografia

- Andman, *Komiksowa parodia Hobbita*, [on-line:] <http://polter.pl/komiks/Komiksowa-parodia-Hobbita-w60364> – 4.07.2020.
- Bilbo Baggins, [on-line:] <https://www.facebook.com/groups/bilbobaggins333x2/?fref=ts> – 7.07.2020.
- Carpenter H., *J.R.R.Tolkien. Wizjoner i marzyciel*, tł. A. Sylwanowicz, Warszawa 1997.
- Enge E., Spencer S., Stricchiola J., Fishkin R., *Sztuka SEO. Optymalizacja witryn internetowych*, tł. M. Rzeszotnik, Gliwice 2013.
- Halavais A., *Wyszukiwarki internetowe a społeczeństwo*, tł. T. Płudowski, Warszawa 2012.
- Hrabiec-Hojda P., *Wyszukiwarka internetowa inna niż Google – 10 alternatywnych propozycji*, [on-line:] <http://www.infobrokerka.pl/10-alternatyw-dla-google/> – 03.07.2020.
- Janowski T., *Animowany Hobbit*, [on-line:] <http://animowany.pl/animowany-hobbit/> – 2.07.2020.
- Kawecki W., *Komercjalizacja współczesnej kultury*, „Kultura – Media – Teologia” 2010, nr 4, s. 8–18.
- Kipling R., *Takie sobie bajeczki*, tł. M. Krzeczowska, S. Wyrzykowski, Warszawa 1970.
- Lichański J.Z., *Opowiadania o... krawędzi epok i czasów Johna Ronalda Reuela Tolkiena, czyli metafizyka, powieść, fantazja*, Warszawa 2003.
- Nowak P., *Bibliometria, webometria. Podstawy. Wybrane zastosowania*, Poznań 2006, s. 152–153.
- Pearce J., *Podróż Bilba. Chrześcijańskie przesłanie Hobbita*, tł. A. Szurek, Kraków 2014.
- Pearce J., *Tolkien. Człowiek i mit*, tł. J. Kokot, Poznań 2001.
- Rogers R., *Koniec wirtualności – metody cyfrowe*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prace Kulturoznawcze” 2013, nr 15, s. 313–339.
- Rosenfeld L., Morville P., *Architektura informacji w serwisach internetowych*, tł. K. Masłowski, T. Jarzębowicz, Gliwice 2003.
- Segaran T., *Nowe usługi 2.0. Przewodnik po analizie zbiorów danych*, tł. P. Pilch, Gliwice 2014.
- Shippey T. A., *Droga do Śródziemia*, tł. J. Kokot, Poznań 2001.

---

32 L. Stetkiewicz, *Kulturowi wszystkożercy sięgają po książkę*, Toruń 2011, s. 54–55.

Stetkiewicz L., *Kulturowi wszystkożercy sięgają po książkę*, Toruń 2011, s. 54–55.

Szafrańska A., *Hobbit hejn an cyryk, czyli Hobbit w języku wilamowskim*, [on-line:] <http://www.katowice.tvp.pl/22725804/hobbit-hejn-an-cyryk-czyli-hobbit-w-jezyku-wilamowskim> (05.07.2020).

Tolkien J.R.R., *Hobbit, czyli tam i z powrotem*, tł. M. Skibniewska, Warszawa 1985.

Polish-language webspace around John Ronald Reuel Tolkien's *The Hobbit, or there and back again*

Abstract

The Internet is a unique place that allows for tracking and analyzing the reception of literary works while considering various trends shaping the evolution of cultural contexts in which the literary contents exist today. Using benchmarking analysis tools, such as Google Trends, answerthepublic.com and Senuto, the authors analyzed 4 phrases related to *The Hobbit, or there and back again* by J.R.R. Tolkien. The results depict the network structure associated with 3 terms referring to characters in the novel and 1 name pertaining to fantasy geography. By analogy, the interest in these terms has been shown for the period between 2004 and 2020. Particular attention was drawn by the role of film adaptations in shaping the online discourse on Tolkien's novels. Similarities and differences highlighted by the structure of the webspace in two temporal periods have also been recorded. The side contexts are evidenced by numerous questions related to the phrases of interest as well as various parts of speech cited in reference to those topics. The study confirmed the Internet's unification indicating the primacy of consumption over deeper critical reflection, the advantage of marketing contents and the resulting hybridization of popular culture.

Keywords: Tolkien John Ronald Reuel, *The Hobbit*, Internet, reception, Poland.